

ОБРИСИ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ І СУЧАСНА МІСІЯ ВЧИТЕЛІВ

У статті висвітлено основні риси нової української школи. У контексті освітньої реформи окреслено напрями внутрішніх змін у роботі школи. Представлено нове бачення випускника сучасної школи (як цілісної всебічно розвиненої особистості, здатної до критичного мислення; як патріота з активною позицією та як інноватора, спроможнього змінювати навколишній світ, конкурувати на ринку праці, навчатися впродовж життя). Визначено місію та важливі завдання учителя школи XXI століття.

Ключові слова: освітня реформа, нова українська школа, випускник школи, місія учителя.

The article highlights the main features of the new Ukrainian school. In the context of educational reform, the directions of internal changes in the work of the school are highlighted. A new vision of a graduate of a modern school (as a holistic fully developed personality capable of critical thinking, as a patriot with an active position and an innovator able to change the world, to compete in the labor market, to study throughout life) is presented. The mission and important tasks of the school teacher of the XXI century are determined.

Key words: educational reform, new Ukrainian school, school graduate, teacher's mission.

У «Концепції розвитку освіти України на період 2015–2025 років» наголошується про забезпечення рівного доступу до якісної освіти усім громадянам країни, перетворення освіти на соціальний ліфт. Одночасно

вказується на необхідності реформування системи підготовки й перепідготовки педагогічних та управлінських кадрів, а також забезпечення їм високих соціальних стандартів [2].

Тривалий час в Україні, як і в більшості інших держав світу, застосовувалася модель школи для задоволення освітніх і культурних потреб індустріального суспільства. Сьогодні найважливішою тенденцією є все глибше усвідомлення того, що освіта повинна слугувати насамперед не анонімній державі, а громадськості та кожному громадянину (шляхом належного врахування їх освітніх прав і пріоритетів).

У сучасних реаліях поступово вимальовується образ школи ХХІ ст., в якій: діти будуть краще підготовлені до навчання; пізніше (по віку) здійснюватимуть свій професійний вибір та індивідуальну «стежку навчання»; навчання стає більш диференційованим, тривалішим і поглибленим; замість уроків у значно ширшому ступені використовуватимуться позаурочні та позашкільні заняття; змінюватиметься характер праці та підвищуватиметься оплата праці вчителів; запроваджуватиметься педагогіка партнерства між учнем, вчителем і батьками, що потребує ґрунтовної підготовки вчителів за новими методиками і навчальними технологіями (зокрема інформаційно-комунікативними).

**Таблиця 1. Напрями внутрішніх змін у роботі школи
(у контексті освітньої реформи)**

<p style="text-align: center;"><i>Традиційна школа</i></p> <ul style="list-style-type: none">
• орієнтація на навчальну програму,
• уніфіковані навчальні та виховні програми для всіх шкіл,
• навчання сконцентроване на передачу учням енциклопедичних знань,
• фрагментарність знань про світ через предметне навчання,
• селективне оцінювання учнів, нерегулярне та суб'єктивне,
• удосконалення школи за директивами органів управління. <p style="text-align: center;"><i>Реформована школа</i></p>

- орієнтація на потреби учня,
- освітні програми створюються самою школою (відповідно до державного стандарту),
- «дидактика пам'яті» замінюється на «дидактику мислення», навчання концентрується на формуванні ключових компетентностей учнів,
- цілісне пізнання світу в результаті міжпредметної інтеграції,
- цілісне та об'єктивне оцінювання учнів з акцентом на їх досягнення,
- удосконалення школи із середини.

У Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року випускник нової української школи розглядається у новому баченні, зокрема як: цілісна всебічно розвинена особистість, здатна до критичного мислення; патріот з активною позицією, який діє згідно з морально-етичними принципами, здатний приймати відповідальні рішення, поважає гідність і права людини; інноватор, здатний змінювати навколишній світ, розвивати економіку за принципами сталого розвитку, конкурувати на ринку праці, навчатися впродовж життя.

За експертними оцінками, найбільш успішними на ринку праці в найближчій перспективі будуть фахівці, які вміють навчатися впродовж життя, критично мислити, ставити цілі та досягати їх, працювати в команді, спілкуватися в багатокультурному середовищі та володіють іншими вміннями [3]. Згідно Концепції, сутність загальної освіти полягає у сприянні розвитку особистості, поглибленні її персоналізації. Цьому розвитку сприяють мотивація й удосконалення власного фізичного і психічного розвитку, створення проблемних ситуацій, стимулювання пізнавальних інтересів й витривалості у вирішенні проблем, організація умов для забезпечення різноманітних вражень і переживань, знання і формування вмінь для їх використання і самостійного пошуку інформації, забезпечення атмосфери прихильності з послідовністю поставлених вимог.

У новій українській школі учитель перестає бути самотнім лідером у класі, який реалізує свою навчальну програму. Натомість він стає членом загального колективу, який створює клімат школи, розвивається партнерство і почуття спільноти. Домінуючим методом стає діалог, а не інструкція та наказ. Конкуренція поступається співпраці. Основними засадами функціонування школи стають свобода слова, думки, переконань та вибору. Учитель стає головним і незамінним виконавцем її основних функцій, а саме:

- готуватиме учнів до життя у демократичному і правовому суспільстві;
- формуватиме у них навички та вміння до навчання у закладах освіти і до самоосвіти впродовж всього життя;
- здійснюватиме професійну орієнтацію учнів і надаватиме початкову підготовку до трудової діяльності;
- залучатиме до співтворення культури;
- вчитиме учнів піклуватися про власне здоров'я, місце праці та довкілля.

Традиційно головними функціями учителя є: дидактична (або навчальна); виховна; розвиваюча; опікунська та дорадча (або консультативна). Насправді учительська суспільна місія виявляється дуже складною і значно ширше відкритою на людські проблеми, яка перевищує межі реалізації обов'язкової навчальної програми. Це особливо важливо в умовах швидкого зростання та удосконалення зовнішніх (поза школою) потоків інформації – Інтернету, супутникового зв'язку, цифрових записів і трансформації зображень тощо. Діти і молодь зазнають інтенсивних впливів мас-медій, які мало контролюються з боку школи і сім'ї. Звичайно, це ускладнює і розширює навчальні та консультаційно-виховні функції педагогічних працівників XXI століття. Вони виходить далеко поза межі реалізації навчальної програми. Це зумовлює появу нових функцій учителя, які розвиваються за наступним ланцюгом: навчання — виховання — виховуюче навчання — опіка в компенсаційно-корекційній сфері — участь у фізичній та духовній культурі —

педагогічна творчість — дослідницько-розвивальна діяльність — саморозвиток і самореалізація.

Звернімо увагу на важливі завдання учителя школи XXI століття. Серед них можна виділити наступні:

- передача знань і досвіду з метою підготовки молоді до дорослого життя;
- активізація пізнавальної і практичної діяльності, розвитку творчих сил та інноваційних здібностей дітей і молоді;
- розвиток системи цінностей, формування переконань і характеру вихованців;
- розвиток інтересів, створення умов до самостійної практичної діяльності учнів,
- використання найсучасніших навчальних технологій;
- перевірка і оцінка шкільних досягнень учнів;
- підготовка вихованців до неперервного навчання - учіння, (що повинно стати потребою людини XXI століття, ознакою її нової якості)
- керування процесами шкільної та професійної орієнтації, допомога учням у формулюванні навчальних намірів, а також – професійних та життєвих планів;
- допомога дітям і молоді в організації їх громадського життя у школі, а також найдоцільнішого використання вільного часу.

Особа вчителя є предметом постійної уваги педагогічних наук. Утвердилося переконання, що він має бути для учнів моделлю чи взірцем поведінки, моральним авторитетом, а не лише людиною, яка передає їм окреслені знання. Тому в педагогічній літературі особливо наголошується, що вчитель повинен вміти надихнути учнів до позитивної діяльності, активізувати інтерес до оточуючого світу, а також створювати таку виховну атмосферу, в якій складні проблеми і питання ставали б предметом спільних дискусій і рішень.

Отже, професійний успіх учителя у великій мірі залежить від характеристик його особистості. Та не менше він визначається і його загальною та професійною компетентностями. Від них залежить, чи розуміє вчитель цілі навчання і виховання, як він зможе використовувати набуті методи і наявні засоби, а також створювати умови для досягнення намічених змін у вихованцях. Обидва ці чинники (особистість вчителя і педагогічні компетентності) знаходяться у взаємозалежності. Перший полягає у формуванні в майбутніх педагогів усвідомлення власної ролі, у самопізнанні; другий — у формуванні педагогічних вмінь, підпорядкованих цій ролі.

У сучасних умовах суспільно-економічної трансформації суспільства перед освітою поставлені нові вимоги. Серед великої кількості проблем можливості «традиційного» вчителя виявляються недостатніми. Звідси – необхідність іншого погляду на особу вчителя, його підготовку та удосконалення, а також освітню систему майбутнього.

Науковці і державні освітні діячі вважають, що вчитель виконуватиме свою роль в процесі освітньої трансформації лише за умовою, якщо:

- 1) буде гарним спеціалістом з ґрунтовними знаннями і науковою культурою, коли він не лише зможе переказувати знання, але й викликати інтерес та формувати мотивацію до навчання;
- 2) буде використовувати в своїй праці допоміжні засоби, які несуть із собою технічний прогрес;
- 3) буде бажати і вміти бути прихильним порадником молоді і батькам;
- 4) буде відчувати потребу і вміти безперервно і різносторонньо себе удосконалювати.

До ускладнених освітніх завдань учитель повинен готуватися ще в університетах та педагогічних коледжах. Однак очевидно, що відповідний навчальний заклад не випускає в повній мірі професійно готового вчителя. Більшість властивостей, установок і педагогічних вмінь учителя формується тільки під час його педагогічної діяльності (й залежить від типу школи, його професійних потреб, оточуючих умов, мотивації тощо).

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Василюк А.В. Реформування освіти як засіб проти кризи. «Гуманітарний простір науки: досвід та перспективи»: зб. Матеріалів XVI Міжнарод. наук. практ. інтернет-конф., 6 березня 2018 р. Переяслав-Хмельницький, 2018. Вип. 16. С. 45-50.
2. Концепція розвитку освіти України на період 2015–2025 років [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://tnpu.edu.ua/EKTS/proekt_koncept.pdf
3. Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/988-2016-p>